

Prof. Vytautas Juozapaitis
Seimo Švietimo, mokslo ir kultūros komiteto narys
TS-LKD Šešėlinės Vyriausybės kultūros ministras

ATVIRAS LAIŠKAS SEIMO IR VYRIAUSYBĖS NARIAMS

Šiandien Rusijos agresijos ir karinių veiksmų prieš demokratinę ir nepriklausomą Ukrainos Respubliką akivaizdoje kalbėti apie Lietuvos kultūros poreikius, atrodytų, mažų mažiausiai, šventvagiška. Juolab, kad dabar pagrindinis dėmesys turėtų būti sutelktas mūsų šalies gynybos ir saugumo strategijos užtikrinimui bei gynybos biudžeto didinimui.

Ir vis dėl to... Kviečiu visus geros valios žmones, o ypač, politikus, kurių rankose yra visi sprendimų svertai, atsisukti pagaliau į sritį, kurios ignoravimas visus dvidešimt ketverius Lietuvos nepriklausomybės metus privedė prie situacijos, kad mūsų daugumos Lietuvos gyventojų sąmonė ir tapatumo sąvoka liko postsovietinės kultūrinės erdvės įtakos zonoje. Ir visa tai dėl negebėjimo atsilaisyti tos pačios Rusijos – Sovietų Sąjungos teisių ir įsipareigojimų perėmėjos „minkštosios galios“ invazijai į Lietuvos Respublikos teritoriją ir, svarbiausia, joje gyvenančių mūsų šalies piliečių sąmonę.

Taigi, kas yra toji „minkštoji galia“, kuri bet kuriuo momentu gali virsti žmogiškumą paneigiančia brutalia „kietąja galia“, kurios tikrasis vardas – karinė agresija? Ogi niekas kitas, kaip kultūra. Žinoma, plačiąja to žodžio reikšme, praplečiant jos veikimo sferą iki švietimo raidos, tautinės istorinės atminties puoselėjimo, tarpinstitucinių žinybų bendravimo ir visų sutartinai suvokiamos politinės atsakomybės už visa tai, ką vadiname nepriklausoma tautine Lietuvos Respublika.

Tad, jeigu kažkam kultūros sąvoka kelia „alergiją“, ar kaip nors kitaip atrodo nerimtai, siūlau vartoti, bent jau kol kas neoficialiai, „minkštosios galios“ terminą, kuris padės pagaliau susivokti ir suprasti, kad šiandien, nesant pakankamo mūsų šalies karinio gynybinio pajėgumo, stipriausias ginklas yra kultūrinis-kūrybinis potencialas. Jo jėga, ugdant asmenybes, su visomis iš to išplaukiančiomis šios sąvokos pasekmėmis yra viena stipriausių mūsų valstybės gynybinių galių. Tik sąmoningi ir orūs piliečiai yra pajėgūs apsiginti, o be kultūrinio pagrindo, intelektu bei emocijomis, surišančio mus visus su Tėvynės sąvoka, to pasiekti neįmanoma.

Taigi, viliuosi, kad labai realios pasaulinės karinės krizės akivaizdoje, kolegos politikai ras savyje jėgų ir valios siaurus šakinius ar partinius interesus paaukoti vardan visų mūsų ir ateities kartų saugesnės gerovės. Ji nebus įmanoma, tinkamai investavus ne tik į karinių pajėgų, bet ir „minkštosios galios“, t.y. kultūros, stiprinimą.

Ir šį kartą nekalbu apie papildomas lėšas, ar naujų mokesčių pakėlimą mano deklaruotam tikslui pasiekti. Kreipiuosi į visus, nuo kurių priklauso sprendimai, užtikrinti, kad prasidedant naujam Europos Sąjungos (ES) Struktūrinių fondų finansavimo periodui, kol kas tik deklaratyvūs pareiškimai apie Kultūros („minkštųjų galių“) ministerijos vaidmens stiprinimą taptų realiais darbais ir priešrinkiminių pažadų įgyvendinimais.

Todėl šiuo laišku siekiu atkreipti dėmesį į kultūros svarbą ir šios srities aktualizavimą bei skatinti, kad paverstume ją realia „minkštųjų galių“ politikos ir šalies ekonomikos kūrybiškos plėtros įgyvendinimo priemone.

Su apgailestavimu tenka konstatuoti, kad šiuo metu kultūrai skirtos lėšos išskaidomos sektorinėse ministerijose ir sudaro prielaidas fragmentuotai, nekoordinuojamai kultūros politikos

įgyvendinimo sistemai. Todėl būtina pagaliau suteikti Kultūros ministerijai realius šių lėšų koordinavimo ir įsisavinimo instrumentus.

Siekiant užtikrinti efektyvų kultūros politikos įgyvendinimo koordinavimą siūlau visų asignavimų valdytoju, pagal jai priklausančias kompetencijos sritis, skirti Kultūros ministeriją, praplečiant jos įtaką ne tik kultūriniame, bet ir ekonominiame šalies gyvenime.

Esama struktūra, kuomet nenumatoma Kultūros ministerijos konkreti atsakomybė už jos kuruojamą veiklą – kultūros politiką, o kultūrai skirtos lėšos „gabaliukais“ išskirstomos po sektorines ministerijas, kurių tiesioginės funkcijos absoliučiai dominuoja, lyginant su kultūros sričiai priklausančiomis veiklomis – keistina.

Siūlau pakeisti šį struktūrinių lėšų paskirstymą, nes kai asignavimai perduodami kitoms sektorinėms ministerijoms, jie visiškai fragmentuoja kultūros plėtrą bei suponuoja kultūros kaip esminės šalies tapatybės skatinimo ideologijos ir konkrečių priemonių šiai ideologijai įgyvendinti nuvertinimą, jos įtakos ekonominiam šalies gyvenimui ignoravimą bei itin svarbaus jos vaidmens, vystant regionų plėtrą, nesuvokimą.

Tuo metu, dabartinis Vyriausybės siūlymas numato Kultūros ministerijai perduoti tiktai a) Kultūros paveldo aktualizavimo ir b) Viešosios kultūros infrastruktūros modernizavimo sričių kuravimą. Viskas. Lyg tuo kultūra Lietuvoje ir baigtųsi...

Siūlau įgalinti Kultūros ministeriją tapti pilnai atsakinga Kultūros plėtros įgyvendinimą koordinuojančia institucija ir, pavadinant šį žingsnį „Horizontaliąja politika“, perduoti jai priklausančių sričių asignavimų valdymą bei įtraukti jos atstovus svarstant kitų ministerijų ekonominės veiklos vystymo programas, tuo užtikrinant glaudesnę tarpžinybinį bendradarbiavimą.

Kaip pirmą realų žingsnį šia kryptimi, matau Turizmo departamento prie Ūkio ministerijos perkėlimą Kultūros ministerijos žinion, atitinkamai perskirstant valstybės biudžeto ir ES struktūrinių fondų administravimo lėšas.

Artimiausiu metu, formuojant naujo periodo valstybės biudžetą, būtina padidinti ir regionų plėtrai skirtus asignavimus, numatant juose kultūros industrijų skatinimui skirtas lėšas. Taip pat atsižvelgti ir į faktą, kad dabar kultūros sferai, per mokesčių perskirstymą, sugrįžta tik trečdalis jos pačios uždirbtų pinigų.

Tad, raginu visus mus ir netgi tuos, kuriems tautos identiteto formavimas ir Lietuvos kultūrinės-informacinės erdvės apsauga neatrodo viena esminių priedermių, užtikrinant valstybės saugumą „minkštųjų galių“ kontekste, kultūrą pagaliau imti vertinti ir kaip reikšmingą bei lygiavertį nacionalinio bendro vidaus produkto kūrėją.